

## **ВІДГУК**

офіційного опонента на дисертацію

**Лошакової Юлії Анатоліївни**

на тему: **«Еколого-економічна ефективність просторового планування**

**землекористування територіальних громад»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

**Актуальність теми дисертаційного дослідження.** Просторове планування сьогодні є одним із невід’ємних атрибутів управлінської діяльності розвинених країн. Саме завдяки сучасним планам і програмам можливе ефективне використання ресурсів усіх рівнів і видів, забезпечення якості середовища проживання, збереження культурної спадщини, задоволення потреб громади та узгодження індивідуальних запитів.

Просторове планування – це дії, що зосереджені на прийнятті рішень, пов’язаних з визначеною територією та розподілом діяльності щодо використання земель, а також спрямовані на використання земельних ресурсів у плановий і організований спосіб для задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь, забезпечуючи тим самим сталий розвиток.

Реалізація земельної реформи та реформи децентралізації в Україні передбачає формування спроможних громад та надає їм можливість управляти власними територіальними ресурсами. Однак, в умовах посилення зростання антропогенного впливу на земельні та інші природні ресурси, пошуку шляхів поліпшення середовища життєдіяльності людей виникає необхідність переходу до просторового планування землекористування територіальних громад, здатного забезпечити просторовий розвиток населених пунктів як єдиної системи розселення і території за їх межами з урахуванням регіональних інтересів та концепції розвитку громади, а також сприяти сталому розвитку територіальної громади з додержанням принципу збалансованості державних, громадських і приватних інтересів.

Відтак, необхідність оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад, свідчить про актуальність теми дисертації Ю. А. Лошакової.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації.** Ознайомлення зі змістом і структурою дисертації дає підстави стверджувати, що мета роботи, яка полягає у вдосконаленні теоретико-методологічних засад оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад на основі системи індикаторів сталого розвитку, досягнута. Викладені наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими та аргументованими, оскільки базуються на використанні відповідних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, опрацьовано значну кількість вітчизняних та закордонних наукових праць щодо планування використання земель в контексті сталого розвитку, законів та підзаконних нормативно-правових актах України щодо регулювання земельних відносин, землеустрою та ін.

Структурно дисертація включає анотацію, зміст, теоретичну та методичну частину, результати експериментальних досліджень та їх аналіз, висновки та пропозиції, список використаних джерел та додатки. Анотація дисертації у достатньому обсязі висвітлює основні положення і висновки, що містяться у дисертації, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу.

При виконанні дисертаційного дослідження здобувачкою застосовано як загальноприйняті, так і сучасні методичні підходи для вирішення поставлених завдань. Зокрема, застосовані спеціальні (спостереження, експеримент), загальнонаукові (гіпотеза, аналіз, синтез, дедукція і порівняння) та аналітично-наукові методи досліджень.

Дисертаційне дослідження складається із трьох розділів. Розділи дисертації логічно побудовані та змістовно наповнені. У першому розділі дисертації *«Просторове планування як інструмент управління земельними ресурсами територіальних громад»* здобувачкою розглянуто сучасні підходи

до планування просторового розвитку землекористування територіальних громад (с. 30–43); управління земельними ресурсами як передумова покращення землекористування у територіальних громадах (с. 43–51); досвід зарубіжних країн у сфері просторового планування землекористування (с. 51–61); вплив кліматичних змін на просторове планування землекористування територіальних громад (с. 61–70). Опрацювання та критичне осмислення теоретичних підходів дали можливість здобувачці дійти висновку, що просторове планування є важливою складовою регіональної політики та охоплює комплекс законодавчих, адміністративних та економічних заходів, що здійснюються як центральними урядовими установами, так і місцевими органами влади.

У другому розділі *«Еколого-економічна оцінка ефективності землекористування у межах територіальних громад Полтавської області»* здобувачкою досліджено концепцію сталого регіонального розвитку, а саме інституційні аспекти (с. 73–83); досвід імплементації показників сталого розвитку у просторове планування землекористування в Європі та Україні (с. 83–92); науково-методичні підходи до інтегрального оцінювання вимірів еколого-економічного розвитку на основі індикаторів стійкості регіону (с. 92–105); систему індикаторів вимірювання екологічної та економічної складової сталого розвитку Полтавської області (с. 106–120). У результаті проведеного аналізу загальнонаціональних показників сталого розвитку, прийнятих міжнародним науковим співтовариством, базуючись на принципах об'єктивності, прозорості, доступності та оптимальності, здобувачкою запропоновано набір економічних та екологічних показників сталого розвитку. Також запропоновано методику розрахунку інтегрального показника екологічної та економічної складових сталого розвитку регіонів.

У третьому розділі *«Удосконалення просторового планування землекористувань територіальних громад (на прикладі Оржицької територіальної громади Полтавської області)»* дисертанткою представлено комплексний аналіз земель Оржицької територіальної громади Полтавської

області (с. 124–132); методику оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування Оржицької територіальної громади (с. 132–145); пропозиції з імплементації заходів із землеустрою в системі просторового планування Оржицької територіальної громади (с. 145–170); оцінку ефективності пропозицій з удосконалення просторового планування в результаті диспозиційної оптимізації території (с. 171–187). З метою обґрунтування довгострокової стратегії планування й забудови громади для забезпечення її сталого соціально-економічно й екологічно збалансованого розвитку, що базується на комплексному аналізі території, її конкурентних переваг та факторів обмеження розвитку громади дисертанткою було проведено стратегічне районування (зонування) території Оржицької територіальної громади з виділенням у межах території громади зон за їх пріоритетним спрямуванням: урбанізованого розвитку, транспортно-логістичного, рекреаційно-оздоровчого та сільськогосподарського.

В ході моделювання заходів із землеустрою визначено ряд потенційно привабливих ділянок для розміщення об'єктів дорожнього сервісу, промислових підприємств, території для розвитку сільського господарства, рекреаційно-туристичних об'єктів та закладів обслуговування населення. Пропоновані землевпорядні дії матимуть позитивний вплив на еколого-економічні показники функціонування громади.

Також здобувачкою розраховано величину земельного податку, врахувавши коефіцієнт на зміну цільового призначення після впроваджених землевпорядних заходів. Авторські розрахунки показують, що величина земельного податку при зміні цільового призначення земель зросте на 32 %.

**Достовірність результатів і новизна досліджень.** Результати дисертації відзначаються високим рівнем достовірності та обґрунтованості з огляду на те, що при опрацюванні значних статистичних та фактологічних даних здобувачка використовувала офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Головного управління статистики у Полтавській області. Окрім цього

використовувалися дані із офіційного сайту Міністерства розвитку громад та територій України та Програми економічного і соціального розвитку Оржицької територіальної громади на 2021–2024 роки.

Результати дисертації містять наукову новизну, яка полягає у розробленні теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій з підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування.

Авторкою вперше запропоновано методику оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад, яка базується на визначенні інтегрального показника сталого розвитку, розрахованого на основі набору індикаторів із застосуванням метрики вимірювання сталого розвитку.

Дисертанткою удосконалено систему індикаторів сталого розвитку, адаптовану до української моделі статистичного обліку, яка побудована на принципах поділу «тиск-стан-вплив-реакція».

Здобувачкою також удосконалено принципи відбору основних показників сталого розвитку, які враховують пріоритети діяльності територіальної громади та умови розвитку України, а також принципи розподілу території територіальної громади на стратегічні райони за їх пріоритетним спрямуванням.

В дисертації розвинуто підходи до просторового планування, які базуються на науково-обґрунтованих принципах і нормах. Окрім цього, набули подальшого розвитку принципи формування землекористування, які повинні враховувати баланс між індивідуальними та громадськими інтересами при просторовому плануванні землекористувань територіальних громад. Також науково обґрунтовано виклики щодо просторового планування землекористування в контексті його адаптації до змін клімату.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційне дослідження пов'язане з науково-дослідною роботою кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природо-

користування України, а саме науково-дослідної роботи № БФ/39-2021 «Соціально-економічні виклики, реалізація та вдосконалення законодавства України у контексті сталого розвитку».

Дисертація є складовою тематики науково-дослідної роботи Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України «Наукові основи просторового планування розвитку сільських територій у процесі землеустрою» (номер державної реєстрації 0121U108435).

**Практичне значення результатів дослідження.** Практична цінність результатів наукового дослідження полягає у формуванні науково-методичних підходів щодо просторового планування землекористування як інструменту підвищення ефективності управління землями територіальних громад.

В межах науково-дослідної роботи «Наукові основи просторового планування розвитку сільських територій у процесі землеустрою» авторкою запропоновано комплекс теоретичних, методологічних та практичних положень, на підставі яких проведено оцінку екологічних та економічних передумов планування в межах новоутворених громад.

Для Оржицької селищної ради здобувачкою апробовано систему еколого-економічної оцінки планування землекористування в рамках концепту сталого просторового розвитку та проведено оцінювання сталого розвитку територіальної громади через запропоновану систему індикаторів. Дана система дозволила оцінити рівні територіальної диспропорції, виявити джерела найбільш негативних територіальних екологічних впливів та оцінити ефективність реалізованих в регіоні управлінських рішень.

Результати досліджень використовуються у навчальному процесі кафедри управління земельними ресурсами на факультеті землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України при викладанні навчальної дисципліни «Оцінка і прогноз якості земель». Зокрема впроваджено підходи щодо формування сучасної системи просторового планування землекористування територіальних громад

на підставі запропонованої автором вибірки індикаторів просторового планування, що базується на пріоритетах сталого розвитку.

Авторські пропозиції щодо ефективності просторового планування територіальних громад та управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади знайшли своє практичне застосування в науковій тематиці кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України «Соціально-економічні виклики, реалізація та вдосконалення законодавства України в контексті сталого розвитку».

**Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях.** Основні наукові положення та результати дисертації опубліковано в 21 науковій праці, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 5 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті в іншому науковому виданні, 12 тез наукових доповідей.

**Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.** У дисертації Ю. А. Лошакової відсутні порушення академічної доброчесності. У дослідженні повною мірою дотримуються вимоги щодо посилань на літературні джерела та джерела статистичної інформації. Використання ідей, результатів та текстів інших авторів містить посилання на відповідне джерело інформації.

**Дискусійні положення та зауваження щодо роботи.** Позитивно оцінюючи достатньо високий науковий рівень підготовки дисертації, необхідно звернути увагу на окремі недоліки та дискусійні положення представленого дослідження:

1. Здобувачкою у підрозділі 1.2 дисертації використовуються наступні терміни: «управління землекористуванням», «управління земельними ресурсами», «управління землею». Було б доцільно виокремити сутнісні особливості кожного з них та обґрунтувати необхідність їх використання.

2. Потребують додаткового обґрунтування та розкриття «інструменти» адаптації при розробленні стратегій управління просторовим плануванням при зміні клімату (рис. 1.8, с. 63), а також авторське розуміння «стратегії управління просторовим плануванням». Також було б доцільно виокремити простори «регіонального розвитку» та «просторового планування», чіткіше показати взаємодію структурних елементів схеми та розкрити їх значення.

3. У висновках до другого розділу авторка зазначає, що «для оцінки земельних ресурсів використовувалися для аналізу площі, зайняті під сільськогосподарськими угіддями, лісів та лісовкритих площ і коефіцієнт екологічної стабільності» (с. 122). Хоча у вагових коефіцієнтах складників Індексу земельних ресурсів йдеться про забудовані землі, а не коефіцієнт екологічної стабільності (табл. 2.3, с. 104).

4. На нашу думку, розподіл значень інтегральної оцінки сталого розвитку регіону, наведений у табл. 3.3 (с. 137), вимагає уніфікованого перекладу термінів “sustainable” чи “sustainability”. Тому, на нашу думку, не слід використовувати для показника порогового значення різні терміни як «стійкий», «сталій», «нестабільний».

5. Авторці потрібно було ширше розкрити методику стратегічного районування території Оржицької територіальної громади, а саме за яким принципом визначалися межі розвитку населених пунктів, а також чим обумовлено пріоритет розвитку прилеглих територій населених пунктів (Сазонівка, Чавельча, Теремецьке) за сільськогосподарським напрямом та повна відсутність розвитку населених пунктів у рекреаційних районах (рис. 3.11, с. 146).

Водночас, наведені зауваження мають окремий характер, тому не знижують достатньо високий науковий рівень дисертації і не впливають на її загальну позитивну оцінку.

**Загальний висновок.** Дисертація Лошакової Юлії Анатоліївни на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування землекористування територіальних громад» за своїм науковим рівнем



та практичною цінністю, новизною, дотриманням академічної доброчесності, достовірністю результатів, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» (05 «Соціальні та поведінкові науки»).

**ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:**

професор кафедри кадастру територій  
Національного університету  
«Львівська політехніка»,  
доктор економічних наук,  
професор



**Роман КУРИЛЬЦІВ**

*Підпис Романа КУРИЛЬЦІВА засвідчую*

Вчений секретар  
Національного університету  
«Львівська політехніка»  
кандидат технічних наук, доцент



**Роман БРИЛИНСЬКИЙ**

25 травня 2023 року